

„PRZESTĘPSTWA GOSPODARCZE POWSTAJĄCE W TOKU DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA”

Autor : mgr Agnieszka Okińska

Promotor naukowy: prof. dr hab Bronisław Młodziejowski

Problem nadużyć gospodarczych jest tematem powszechnym w przestrzeni gospodarczej. Pojawił się on wraz z postaniem pierwszych przedsiębiorstw, jednak dopiero spektakularne upadki takich gigantów jak Lehman Brothers czy Enron zwróciły publiczną uwagę na to, jak ogromny wpływ może wyrzucić pojedyncze przestępstwo na stan gospodarki światowej.¹ Od wielu lat przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych próbują wyjaśnić przyczyny popełniania przestępstw gospodarczych, poprzez zrozumienie celu oraz motywów działania przestępców w tzw. „białych kołnierzykach.” Na podstawie badań, które przeprowadził Donald R. Cressey, zostały wyodrębnione trzy przesłanki, które muszą wystąpić, aby doszło do popełnienia przestępstwa gospodarczego, są to: przymus finansowy, okazja do bezkarnego popełnienia przestępstwa oraz racjonalizacja, a więc umiejętność wytłumaczenia sobie, że czyn wcale nie jest przestępstwem.² Skala przestępstw gospodarczych stanowi ciemną liczbę przestępstw, a przez to jej rozmiar jest trudny do oszacowania, dzieje się tak ponieważ informacje o tego typu przestępstwach są zatajane przez osoby oszukane, w obawie przed utratą reputacji, a co za tym idzie także klientów.³

W niniejszej pracy skupiono się na przestępstwach gospodarczych, popełnianych za pomocą fałszerstwa dokumentów, wykorzystywanych w celach wyłudzenia pieniędzy na szkodę banków, oszustwa podatkowe w tym także te w podatku VAT, nie ujawniania dochodów z prowadzonej działalności gospodarczej, uchylania się od opłat celnych, legalizacji obrotu kradzionych pojazdów, zaniżania dochodów z transakcji nieruchomościami, wyłudzenia towarów, maszyn w ramach sprzedaży ratalnej.⁴

Problem badawczy niniejszej pracy stanowi określenie zjawiska fałszowania dokumentów powstających w toku działalności przedsiębiorstwa, w tym faktur VAT w Polsce i na świecie oraz określenie znaczenia w/w zjawiska.

Na potrzeby niniejszej pracy przeprowadzona została analiza literatury przedmiotu, aktów prawnych oraz orzecznictwa odnoszących się do problematyki przestępstw gospodarczych popełnianych przez osoby prowadzące działalność gospodarczą.

¹ J. Kraciuk, Przesłanki przestępstwa gospodarczego w przedsiębiorstwach i sposoby ich przeciwdziałania, „Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 30, 012, s. 801.

² M. Kutera, A. Holda, S. T. Surydykowska, Oszusta księgowe. Teoria i praktyka, Difin, Warszawa 2006, s. 159.

³ Deloitte, Erns&Young, KPMG, PriceWaterhouseCoopers

⁴ K. Sławik, Fałszerstwa w obrębie współczesnej przestępczości, „Radca Prawny” 2000, nr 6, s. 118.

Przedmiot badań niezbędnych do powstania pracy stanowiły wywiady z przedsiębiorcami działającymi w obszarach produkcji tzw. przemysłu ciężkiego, eksportujących swoje wyroby poza teren Unii Europejskiej a także wśród przedsiębiorców z branży budowlanej. Dobór grupy badawczej nastąpił na podstawie analizy wszczęć postępowań dot. uszczuplenia podatkowych przez Urzędu Kontroli Skarbowej wobec przedsiębiorców z terenu Dolnego Śląska. W tym miejscu należy zaznaczyć, że żadna z uzyskanych informacji nie stanowi tajemnicy skarbowej lub służbowej i nie została ona uzyskana od pracowników organów skarbowych.

W niektórych kwestiach zasygnalizowany został aspekt historyczny, ale tylko w takiej mierze, w jakiej okazało się to konieczne i użyteczne dla lepszego zrozumienia aktualnych przepisów regulujących problematykę poruszaną w rozprawie. W opracowaniu rozprawy doktorskiej zastosowano metody analizy i syntezy. Praca składa się wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, wykazu źródeł i literatury, jakie zostały w niej uwzględnione.

W rozdziale pierwszym scharakteryzowano przestępstwa występujące w obrocie gospodarczym. Całość rozdziału podzielono na pięć części. Dokonano analizy ogólnej pojęcia obrotu gospodarczego i wyjaśniono czym są przestępstwa gospodarcze. Następnie omówiono:

- przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, tj.: oszustwa ubezpieczeniowe, pranie brudnych pieniędzy, udaremnienie przetargu, nierzetelne prowadzenie dokumentacji przedsiębiorstwa, korupcję gospodarczą a także oszustwa gospodarcze.
- przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów, tj.: fałszerstwo materialne (fałszerstwo dokumentów) oraz fałszerstwo intelektualne (poświadczenie nieprawdy)
- przestępstwa przeciwko mieniu, tj.: kradzież zwykła, kradzież z włamaniem oraz przywłaszczenie.
- Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych, tj.: łapownictwo czynne i łapownictwo bierno

Rozdział drugi przedstawia mechanizmy przestępstw gospodarczych. Całość rozdziału podzielono na sześciu części. W pierwszych dwóch częściach omówione zostało pojęcie dokumentu zarówno w potocznym jak i słownikowym ujęciu. Przedstawiono historyczną ewolucję omawianego pojęcia oraz przedstawiono jego charakterystykę z punktu widzenia kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego, kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o ochronie informacji niejawnych, kodeksu karnego i prawa międzynarodowego.

W części trzeciej i czwartej rozdziału skupiono się na charakterystyce:

- fałszerstwa materialnego dokumentu (przerobienie dokumentu, podrobienie dokumentu, użycie podrobionego lub przerobionego dokumentu jako autentycznego, bezprawnego wypełnienie blankietu, nieuprawnionego użycia dokumentu blankietowego).

- Falszerstwa intelektualnego dokumentu (poświadczenie nieprawdy. Podstępne wyłudzenie poświadczenia nieprawdy, użyciu sfałszowanego dokumentu).

Na końcu każdego z podrozdziałów omówiono ustawowe sankcje karne grożące za popełnienie przestępstw związanych z fałszerstwem dokumentów.

W części piątej niniejszego rozdziału omówiono problematykę karalności fałszerstwa materialnego dokumentu w nowelizacjach kodeksu karnego z 1997 r., zgodnie z projektami prezydenckim, poselskim i obywatelskim.

Ostatnia, szósta część rozdziału poświęcona została problematyce fałszerstwa materialnego dokumentu w orzecznictwie karnym w latach 1969-2017.

Problematyką rozdziału trzeciego są mechanizmy przestępstw podatkowych. Rozdział ten podzielono na cztery części. W pierwszej z nich omówiono problematykę istoty podatku od towarów i usług. W części drugiej przedstawiono przestępstwa fakturowe w tym problematykę tzw. „pustej faktury”. Następnie przedstawiono problematykę pozorności transakcji. W ostatniej czwartej części rozdziału omówiono problematykę odpowiedzialności karnej grożącej za popełnienie oszustwa podatkowego.

W pracy uwzględniono stan prawny na dzień 31 grudnia 2017 roku. Nie uwzględnia ona zmian wprowadzonych w roku 2018, takich jak obowiązek przekazywania przez przedsiębiorców plików JPK czy też Split payment, czyli modelu podzielonej płatności. Powodem takiego stanu rzeczy jest nowość tego typu uregulowań w polskim systemie prawnym, co powoduje, że nie wiadomo, czy ich zastosowanie przyniesie oczekiwane przez ustawodawcę rezultaty.

Kluczowe słowa: *falszerstwo dokumentów, dokument, podatek VAT, przestępstwa gospodarcze.*

„ECONOMIC CRIME DURING CONDUCTING BUSINESS BY A COMPANY”

Author: mgr Agnieszka Okińska

Dissertation advisor: prof. dr hab. Bronisław Młodziejowski

The problem of economic fraud is a common topic in the economic space. It appeared along with the appearance of the first companies, but only the spectacular falls of such giants as Lehman Brothers and Enron drew public attention how a single crime could have an impact on the state of the global economy.⁵ For many years, representatives of various scientific disciplines have been trying to explain the reasons for committing of economic crimes by understanding the purpose and motives of so-called “white collar” criminals. On the basis of research carried out by Donald R. Cressey, the following three factors have been identified that must occur to commit an economic crime: financial pressure, an opportunity to commit fraud without punishment and rationalization which means the justification an individual uses to commit fraud and thus to explain that an act is not a crime at all.⁶ The scale of economic crimes is a dark number of crimes, and therefore its size is difficult to estimate. It is because information about these types of crimes is hidden by people who commit fraud, fearing losing reputation, and thus also customers.⁷

This work focuses on economic crimes committed using document falsification, used for the purpose of extorting money to the detriment of banks, tax evasion, including VAT, hiding income from business operations, customs duties evasion, legalization of trading with stolen vehicles, underestimation of income from property transactions, wangling goods, machinery under the installment sale.⁸

The research problem of this work is the identification of the phenomenon of falsification of documents created during the company's activity, including VAT invoices in Poland and in the world, and the determination of the significance of the above-mentioned phenomenon.

For the purpose of this work, it was carried out an analysis of the literature on the subject, legal acts and case law referring to the issue of economic crimes committed by persons conducting business activity.

The subject of research necessary to create this work were interviews with entrepreneurs operating in the production areas of the so-called heavy industry, shipping their products outside the EU, as well as among entrepreneurs in the construction industry. The selection of the group of

⁵ J. Kraciuk, Przepęstwa gospodarcze w przedsiębiorstwach i sposoby ich przeciwdziałania, „Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 30, 012, s. 801.

⁶ M. Kutera, A. Holda, S. T. Surydykowska, Oszusta księgowo. Teoria i praktyka, Difin, Warszawa 2006, s. 159.

⁷ Deloitte, Erns&Young, KPMG, PriceWaterhouseCoopers

⁸ K. Sławik, Falszerstwa w obrębie współczesnej przestępczości, „Radca Prawny” 2000, nr 6, s. 118.

entrepreneurs was based on the analysis of the initiation of proceedings by the Tax Control Office against entrepreneurs from the Lower Silesia area regarding tax reduction. It should be noted here that none of the information obtained is a fiscal or business secret and has not been obtained from employees of tax authorities.

The historical aspect was indicated regarding some issues, but only to the extent that it was necessary and useful for a better understanding of the current regulations concerning the issues raised in the work. The methods of analysis and synthesis were used in the preparation of this doctoral dissertation. The work consists of an introduction, three chapters, summary, and the list of sources and literature that have been used in it.

The first chapter describes crimes in the course of trade. The entire chapter is divided into five parts. The general concept of economic turnover was analyzed and it was explained what are economic crimes. Then they were described:

- crimes against the course of trade, i.e. insurance fraud, money laundering, thwarting the tender, unreliable maintenance of business records, economic corruption as well as economic fraud.
- crimes against the reliability of documents, i.e.: material falsification (forgery of documents) and intellectual falsification (confirmation of untruth)
- crimes against property, i.e. ordinary theft, burglary and embezzlement.
- Crimes against the activities of state institutions, i.e. active bribery and passive bribery

The second chapter presents the mechanisms of economic crimes. The entire chapter is divided into six parts. The first two parts describe the concept of the document in both common and dictionary meaning. It presents the historical evolution of the concept of document and its characteristics from the point of view of the Civil Code, the Code of Civil Procedure, the Code of Administrative Procedure, the Act on Protection of Classified Information, the Penal Code and International Law.

The third and fourth part of the chapters focus on the characteristics of:

- falsification of a material document (forging a document, falsifying a document, using a forged or altered document as a true one, unlawful filling out a form, unauthorized use of a printed document).
- Falsification of intellectual document (confirmation of untruth) confirmation of untruth by fraud, using a false document)

At the end of each subchapter they were described the criminal punishments for committing crime related to document falsification.

Part five of this chapter presents the issue of punishment for falsification of a document in the light of the amendments to the Penal Code from 1997, in accordance with presidential, deputies and civic projects.

The last, sixth part of the chapter is devoted to the issue of falsification of a substantive document in criminal case-law in the years 1969-2017.

The issue described in the third chapter is the mechanism of the tax crimes. This chapter is divided into four parts. The first one presents the issue of the essence of the goods and service tax. The second part presents invoice frauds, including so-called "Empty invoice". Then the issue of the apparentness of the transaction was presented. The last, fourth part of the chapter describes the problem of criminal liability for tax fraud.

This work takes into account the legal status as at December 31, 2017. It does not take into account changes introduced in 2018, such as the obligation for entrepreneurs to submit JPK files or Split payment. The reason is the novelty of this type of regulation in the Polish legal system, which means that it is not known whether their application will give the results expected by the legislator.

Key words: *falsification of documents, document, VAT, economic crimes.*